

Lieve gemeente,

Het is de tijd tussen Pasen en Pinksteren.

Na de opstanding het wachten op de geest, op kracht van boven.

Kracht die we in de huidige situatie vaak heel goed kunnen gebruiken, misschien wel meer nog dan anders.

Op zondag gaan we door met de kerkdiensten omdat we ons bij alles wat er gebeurt ook willen laten inspireren door de Bijbel en ook blijven nadenken over de betekenis van de verhalen uit die Bijbel.

Vandaag wil ik met u nadenken over de vraag hoe er in de Bijbel eigenlijk gesproken wordt over hemel en hel.

Die vraag werd mij laatst gesteld met een verwijzing naar de gelijkenis van de arme Lazarus.

Daarom vandaag deze gelijkenis.

In de tijd van Jezus werd het gebruikelijk bij rabbijnen om de boodschap die men wilde overbrengen op de mensen te verpakken in een verhaal. Een gelijkenis of een vergelijking.

In het Jodendom zijn de rabbijnen hiermee door gegaan, met het vertellen van gelijkenissen, maar in de christelijke kerk deden we dat niet en gingen we ons vooral bezig houden met de betekenis ervan.

Wat is de betekenis van de gelijkenissen van Jezus?

Wat bedoelde hij hiermee te zeggen?

Die vraag is ook belangrijk voor de gelijkenis die we vandaag gelezen hebben over de rijke man en de arme Lazarus.

Het eerste dat opvalt is dat één van de hoofdpersonen bij name genoemd wordt: Lazarus.

In geen enkele andere gelijkenis gebeurt dat.

En de naam Lazarus is veelzeggend want die betekent: God helpt.

In het verhaal is deze Lazarus, deze “God helpt”, er slecht aan toe en lijkt hij helemaal niet door wie dan ook geholpen te worden.

Hij ligt voor de poort van het huis van een rijke en het verhaal vertelt dat er naar hem niet werd omgekeken.

Zelfs geen restje van de feestmalen die daar regelmatig werden gehouden werden hem gegund.

Wanneer beide mensen sterven komt Lazarus in de hemel, hier uitgebeeld als de schoot van Abraham en daarmee komt hij ook bij diens eeuwige feestmaal.

Hij is dan toch door God geholpen.

Maar de rijke heeft het in het dodenrijk hard te verduren: hij heeft pijn, hij heeft enorme dorst en hij is niet meer te helpen.

In dit verhaal zitten een paar theologische kwesties, die wellicht de moeite waard zijn om eens naar te kijken.

Allereerst, hoe zit het met de hemel en de hel en de afstand die er is tussen die twee.

Een afstand die niet te overbruggen is, maar is het wel mogelijk om elkaar te zien?

Er zijn ook verhalen, gelijkenissen die er de nadruk op leggen dat de rechtvaardigen aan een banket zitten in de hemel.

Daarbij staan de zondaars niet buiten maar zijn ook aanwezig.

Alleen zij zitten niet maar staan zoals bedienden erbij staan.

Zij kijken toe zonder mee te eten.

De vraag is dan of dit het geluk van de rechtvaardigen die wel mogen eten, vergroot.

Niet echt een positief gegeven, maar wel heel menselijk.

We begrijpen dan ook Psalm 23 wat beter, de Heer is mijn herder.

“U nodigt mij aan tafel voor het oog van de vijand.”

We horen hier een zeker leedvermaak in door.

En dan de uitspraak van Abraham als de rijke man zijn broers wil laten waarschuwen.

Abraham zegt dan: ze hebben Mozes en de profeten, ofwel ze hebben hun Bijbel: de Wet waarin precies staat hoe je moet leven als mens en daarbij de boeken van de profeten waarin die wetsvoorschriften worden uitgelegd en geïnterpreteerd.

Dat moet toch voldoende zijn?

Als ze naar hen luisteren dan weten ze toch hoe ze moeten leven.

De boodschap van het Oude Testament is ruim toereikend.

En als ze niet luisteren naar Mozes en de profeten dan zullen ze zich ook niet laten overtuigen door iemand die uit de dood opstaat.

Dit laatste, als iemand uit de dood opstaat, kan misschien vooruit wijzen naar de opstanding van Jezus, later in de tijd.

Die opstanding wil dan hetzelfde zeggen, heeft dezelfde kernboodschap als wat de profeten van Israël altijd hebben verkondigd.

En wat is dan die kernboodschap?

Die kernboodschap zou heel goed kunnen zijn: bekeer je tot God.

Maar dan ook: laat die arme niet voor je poort liggen.

Het derde theologische thema heeft met de vorige twee te maken.

Vanaf de derde eeuw dachten theologen, zoals Origenes bijvoorbeeld, over de hel als een plek van loutering.

Maar wanneer in de hel de zondaars gelouterd zouden worden, dan moet dat eens ophouden en kan de hel dus niet eeuwig zijn.

Hiermee zou overeen kunnen komen wat Paulus zegt in de brief aan de Korintiërs dat in de komende wereld, God alles in allen zal zijn.

Alle kwaad zal verdwenen zijn en alle tranen gedroogd.

Een mooie, troostrijke gedachte.

Zo gedacht zal er dan ook geen hel meer zijn.

Wanneer we deze ideeën over de hel als louteringsproces toepassen op onze gelijkenis dan zou dit betekenen dat de rijke man nog tot bekering in staat zou zijn.

En dat zou best wel eens zo kunnen zijn omdat hij, midden in de hel, nog mededogen heeft met zijn broers.

Iemand die dan nog zoveel medemenselijkheid bezit zou best nog wel helemaal gelouterd kunnen worden.

Zo bekeken zou er dan nog hoop kunnen zijn voor iemand die tijdens zijn leven zo minachtend jegens de armen is geweest.

Het blijkt dat we een heleboel theologie en ook een aantal beelden over hemel en hel kunnen ophangen aan dit verhaal over de arme Lazarus. Ik vraag me alleen af of dit het is wat Jezus wilde verkondigen met deze gelijkenis.

Want in dit verhaal worden ook twee levenshoudingen tegenover elkaar gezet, waarbij uiteindelijk de rollen worden omgekeerd.

Bij de evangelist Lukas zien we vaker zulke omkeringen van tegenstellingen.

Denk maar aan de lofzang van Maria: 'Wie honger hebben, verzadigt hij met goede gaven en wie zich verrijken laat hij gaan met lege handen.'

En ook in de Zaligsprekingen worden de armen gelukkig geprezen en worden de rijken gewaarschuwd dat zij hun deel al gehad hebben.

De gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus is een illustratie van deze omkering van tegenstellingen.

Wellicht is hier sprake van het geloof dat er in een hiernamaals recht gedaan zal worden.

En misschien hopen wij allemaal daar soms wel op.

Dat mensen hun verdiende loon krijgen in de positieve of in de negatieve betekenis van het woord.

Maar dat is waarschijnlijk niet de eerste en belangrijkste boodschap die verteld wil worden.

De hoofdboodschap is de waarschuwing gericht aan alle mensen: wie alleen maar met zichzelf bezig is, met eigen geld en goed, en de ellende voor de eigen deur niet meer ziet, die mist zijn en haar bestemming.

Deze hoofdboodschap is een oproep tot waakzaamheid, altijd en overal, dat er geen mensen onder de voet worden gelopen.

Een oproep gericht aan alle mensen om niet weg te kijken maar om te zien wat er gebeurt.

Tenslotte: hoe zit het nu met de naam Lazarus: God helpt.

Ook al weten wij vaak niet wie of wat we ons bij God moeten voorstellen.

En ook al hebben we geen idee over wat vergelding na de dood zou kunnen zijn, toch kunnen we geloven dat God helpt waar mensen in het hier en nu, weigeren om te geloven dat onrecht het laatste woord zou hebben.

Waar mensen daarom doen wat ze kunnen om recht en gerechtigheid tot stand te brengen.

Waar mensen in deze tijden van corona crisis zorgen voor anderen, of de helpende hand bieden.

Waar creatieve oplossingen worden bedacht om er toch voor die ander te zijn.

Waar gezocht wordt naar oplossingen om de wereld leefbaar te maken en te houden.

Kortom waar geloof en hoop de overhand hebben.

Amen